

TAMPEREEN YLIOPISTO
TAMPEREEN ALUEEN IHMISTIETEIDEN
EETTINEN TOIMIKUNTA

Kokouspöytäkirja
18.4.2017

Kokousaika ma 24.4.2017, klo 10.00–11.33

Kokouspaikka: Kahveri, Päätal

Läsnä: Uusi-Rasi (pj.), Haaparanta (vpj.), Kylliäinen, Väänänen, Huttunen, Lilja, Kukkonen, Kujala, Åstedt-Kurki, Serola, Toiviainen, Eilo (siht.)

1. Kokouksen avaus ja läsnäolijoiden toteaminen sekä edellisen kokouksen pöytäkirjan tarkastaminen: todettiin läsnäolijat ja tarkastettiin pöytäkirja.

2. Puheenjohtajan ehdotuksen mukaisesti käsiteltiin tietoturvakatsaus heti pöytäkirjan tarkastamisen jälkeen: Tampereen yliopiston tietoturva-asiantuntija (T3-tietoturvatyöryhmä ja Tampereen yliopiston tietosuojatyöryhmä) Juha-Matti Heimonen pitää noin 20 minuutin alustuksen tutkimukseen liittyvästä tietoturvasta:

Tietoturva-asiantuntija Juha-Matti Heimonen kertoi aluksi yleisesti tietosuojasta ja EU:n tietosuojasetuksesta. Olennaista on kartoittaa ensin tutkimukseen liittyvä tietosuojan tarve. Olennaisia tietosuojaan liittyviä seikkoja on tiedon suojaaminen, aineiston käsittely ja säilytys ja näihin liittyvät seikat (arkaluonteiset tiedot/erityiset tiedot, anonymisointi, pseudonymisointi, suostumukset, liikesalaisuudet yms.).

Tietoturvan osalta käsiteltiin aineiston käsittely- ja säilytyspaikkoja ja niiden turvallisuutta (Ida, Eduuni ja C-pouta).

Esityksen jälkeen Juha-Matti Heimoselle esitettiin kysymyksiä ja asiasta keskusteltiin.

3. Ilmoitusasiat: käsiteltiin kolmantena asiakohdana ilmoitusasioiden NsfK-hanketta. Toimikunnan puheenjohtaja ja sihteeri ovat antaneet kommentit Suomen osalta. Eettisen toimikunnan lausunnon antaa Kööpenhamina koordinoivana tahona (ks. selostus asiaan moodlesta): Asia todettiin ja siitä keskusteltiin lyhyesti.

4. Viime kokouksessa esiin noussut asia ”keskustelu sukupuolesta” (kyselytutkimusten sukupuoli: mies vai nainen vai joku muu”): todettiin asiaan liittyvä puheenjohtajan ja sihteerin tekemä valmistelu ja keskusteltiin valmistelun pohjalta. Todettiin, että toimikunta ei ryhdy tiukkoihin määrittelyihin asiassa. Toimikunta suosittelee, että kyselylomakkeissa tms. sukupuolen osalta vaihtoehtoina ovat: mies tai nainen tai muu tai neljäntenä vaihtoehtona en halua vastata. Lisäksi edellä mainittuun liittyen todettiin, että tutkimusasetelma voi myös olla sellainen, että sukupuoli tulee olla määritelty selvästi.

5. Lausuntopyyntö 11/2017: “Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) sähköisen terveystutkimuksen kyky tunnistaa paljon YTHS:n palveluita ja psyykkisistä syistä YTHS:n palveluita käyttävät opiskelijat (LL, väitöskirjatutkija Susanna Paldanius, yleislääketiede, MED)
The electronic health inquiry used by Finnish Student Health Services (FSHS) and students using FSHS’s services for mental health

Toimikunnan lausunto: Toimikunta on käsitellyt lausuntopyynnön kokouksessaan 24.4.2017. Toimikunta toteaa seuraavat asiat:

- Toimikunnan mielestä eettistä arviointia voisi ”avata” hieman enemmän. Toimikunta pyytää erityisesti arvioin siitä, miten varmistetaan se, että tutkimuksesta on hyötyä, kuten lausuntopyynnössä todetaan.
- Eettisessä arviossa todetaan s. 9 ”eettiset näkökohdat” todetaan, että tutkimuksessa noudatetaan tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimaa ohjeistusta ”hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen”. Todettakoon, että kyseinen ohjeisto viittaa hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen yleisiä tieteellisiä näkökohtia silmällä pitäen ja myös tieteellisen vilpin välttämiseksi. Tämä ohjeisto on hyvä ja se voidaan lausuntopyynnössä/tutkimussuunnitelmassa todeta, mutta se tulee ilmaista omana kohtanaan. Ihmistieteiden eettisellä ennakoarvioinnilla tarkoitetaan nimenomaan TENKin humanistis-yhteiskunnallis-käyttäytymistieteellisen ohjeen mukaista eettistä arviointia, jossa korostuvat vahingoittamisen kieltä, itsemäärämisoikeus ja yksityisyyden suoja:
<http://www.uta.fi/tutkimus/tutkimuksen-etiikka/eettiset-periaatteet>.
Eettinen arviointi tulee tehdä ensisijaisesti näihin periaatteisiin nähden, koska ne ovat spesifejä eettisiä näkökohtia ennakoarviointia ajatellen. Edellä mainitussa ns. HTK-ohjeistuksessa hyvästä

tieteellisestä käytännöstä ”puhutaan” yleisemmällä tasolla. Eettistä arviointia tulee tältä osin tarkentaa erotuksena TENKin HTK-ohjeistukseen (hyvä tieteellinen käytäntö ja sen...).

- Aineistonhallintasuunnitelmassa ja tieteellisen tutkimuksen rekisteriselosteessa on pieni ristiriita: Aineisto säilytetään tunnistetiedoin Tietoarkistoon, mutta toisaalta todetaan, että tietosuoja turvataan (anonymisoidaanko aineisto analyysivaiheessa?). Toimikunta pyytää tarkemman selonteon tästä.
- Henkilötietolain (1999/523) 36 §:n perusteella (arkaluonteisten tietojen käsittely ilman tutkimukseen osallistuvan suostumusta) rekisteriseloste tulee lähettää sähköpostitse tietosuojavaltuutetun toimistoon (tietosuojavaltuutettu@om.fi). Edellä mainittu pyydetään tekemään vasta sen jälkeen, kun eettinen toimikunta on antanut lausunnon saaduista selvityksistä.

Selonteko edellä mainituista pyydetään lähettämään toimikunnan sihteerille Heikki Eilolle sähköpostitse (heikki.eilo@uta.fi) toimikunnan puheenjohtajan, esittelijän ja sihteerin tarkistusta varten.

6. Muissa asioissa todettiin, että toimikunnan puheenjohtaja ja sihteeri osallistuvat 4.5. 2017 Tiedeakatemiain neuvottelukunnan ja Tutkimuseettisen neuvottelukunnan keskustelutilaisuuteen, jossa käsitellään uudistunutta eurooppalaista tutkimuseettistä ohjetta *The European Code of Conduct for Research Integrity*. Ohjeen on päivittänyt eurooppalaisten tiedeakatemioiden yhteistyöjärjestö ALLEA.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Puheenjohtaja Kirsti Uusi-Rasi

Sihteeri Heikki Eilo